

บทคัดย่อภาษาไทย

ชื่อเรื่อง อุตลักษณ์ทางสุนทรียภาพของงานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขง

ผู้วิจัย รศ.ดร.นิยม วงศ์พงษ์คำ, ผศ. ภาณุ อุคมเพทายกุล, อาจารย์กิตติศักดิ์ ศรีรักษา

มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่พิมพ์ 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของงานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขง ภูมิปัญญาในงานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขง และอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพงานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขง มีกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลอันประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ติดกับลุ่มน้ำโขง ในเขตภาคเหนือประเทศไทยคือ อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และพื้นที่ที่ติดกับลุ่มน้ำโขง ในเขตภาคเหนือประเทศ สปป.ลาวคือ แขวงบ่อแก้วใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ทั้งชนิดมีโครงสร้างและชนิดไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกต แบบสนทนากลุ่ม รวมถึงการถ่ายภาพ มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และการนำเสนอผลการวิจัยเป็นแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

ลักษณะของพระพุทธรูปสามารถแบ่งออกเป็น 2 ยุค ยุคแรกคือพระพุทธรูปแบบเชียงแสน แต่กระนั้นก็ตาม ไม่มีหลักฐานว่ามีการแกะสลักพระพุทธรูปอื่นๆ ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้อายุไม่เกิน 100 ปี เอกลักษณ์ของพระพุทธรูปในยุคนี้ได้แสดงออกถึงอิทธิพลของงานศิลปะพม่าอย่างโดดเด่น เช่น ตัวพระพุทธรูปมีสีขาว คกลม้าคล้ายกับพระสงฆ์และมีริมฝีปากสีแดง

โดยภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพงานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขง ที่ปรากฏในโบสถ์หรือพระประธานในโบสถ์ รวมทั้งพระพุทธรูปสำคัญที่มีความโดดเด่นนั้นมีรูปแบบหลากหลาย แต่มีลักษณะบางอย่างที่เป็นลักษณะร่วม ในความเป็นอัตลักษณ์ของพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขงได้แก่ อัตลักษณ์ด้านรูปแบบ หรือพุทธลักษณะ อัตลักษณ์ด้านเทคนิคการสร้าง และวัสดุ ปางของพระพุทธรูปซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านนิยมพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีส่วนน้อยที่เป็นปางอื่นๆ เช่น ปางสมาธิ ปางประธานพร ปางประทับยืนในอาริยาบทต่างๆ แต่ที่โดดเด่นจนสามารถสะท้อนภาพอัตลักษณ์สุนทรียภาพแห่งลุ่มน้ำโขงได้ดีที่สุดคือ พระพุทธรูปปูนปั้นที่สร้างโดยฝีมือของช่างพื้นบ้าน ที่สะท้อนคุณค่าทางความงาม ความประณีต ความละเอียด มีระเบียบ มโหฬาร ประหลาด แปลกหูแปลกตา และเป็นสิ่งที่มีคุณงามความดีหรือดีเลิศทำให้ผู้พบเห็นพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

This research aimed to study the development and interaction of Buddha, Wisdom, and Identity in Aesthetic Buddha in Khong River Basin. The samples for data collection consisted of the expert group, the practitioner group, and the related person group in the area next to Khong River Basin in the North Region of Thailand including: Chiengsan District, Chiengkong District, Chiengrai Province, and the area next to Khong River Basin in the North Region of Lao People's Democratic Republic, Kwang Bo-kaew. The instruments using for data collection were: the Survey Form, the Structured Interview Form and the Un-structured Interview Form, the Observation Form, the Focus Group Discussion, the Photograph. Data were investigated by Triangulation Technique. The research findings were presented in Descriptive Analysis. The research findings found that :

There were 2 ages of Buddha Image. The first age was the Chiengsan Buddha Image. However, it was no evidence that the other Buddha Images were crafted during this period of time. The second age, the age was not more than 200 years. Identity of Buddha Image in this age indicated influence of Myanmar Art prominently, for instance, the body of Buddha Image, was white covering by cloth lie the monk. The lip was red.

There were various patterns of wisdom and aesthetic identity of the Image of Buddha in Khong River Basin, occurred in the Buddhist Chapel or the principal Buddha image in a temple. Furthermore, there were various patterns in prominent Buddha Image. But, there were some common characteristics. The identity of image of Buddha in Khong River Basin, consisted of identity in model or Buddha characteristic, and in identity of construction as well as material. The popular Buddha's posture for villagers, was Man-wichai posture. The minority of them include the other postures such as Meditation posture, Blessing posture, Standing posture in different manners. The prominent reflecting the aesthetic identity of Khong River Basin most, was the molded lime Buddha image by local craftsman reflecting value of beauty, delicacy, carefulness, orderliness, magnificence, and being strange and new as the the good things which caused people to meet and see the image of Buddha.

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีการศึกษาวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	7
แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	14
บริบทพื้นที่ที่ทำวิจัย	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
บทที่ 3 ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญางานพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขง	
ประวัติความเป็นมา	53
ภูมิปัญญางานพุทธปฏิมา	66
บทที่ 4 อัตตลักษณ์และสุนทรียภาพพุทธปฏิมาลุ่มน้ำโขง	
อัตลักษณ์ทางด้านรูปแบบหรือลักษณะพุทธปฏิมา	70
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
บทสรุป	84
ข้อเสนอแนะ	86
บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก	90